

Yhteiskunnallisesti orientoitunut ja menetelmällisesti ankara tutkimus. Seppo Aro 2022 -palkinnon saajan puhe

Vuonna 2008 blogit eli nettipäiväkirjat olivat uusi ilmiö. Yhteiskuntapolitiikka-lehti lähti mukaan tuolloin uuteen trendiin ja perusti blogin, joka toimii edelleen. Nuorena tutkijana kirjoitin sinne pamfletin otsikolla ”Hyvinvointipolitiikka ei pärjää ilman laadullista tutkimusta”.

Blogissa ilmoitin, että politiikassa halutaan usein vaikuttaa ja ohjata ihmisten käyttäytymistä ilman, että ymmärretään, mikä ihmisten käyttäytymistä ohjaa. ”Siksi toimenpiteet ovat sohimista pimeään: valistus ei vaikuta, kiellot eivät pure.”

Nuoren tutkijan kaikkietävällä äänellä jatkoin, että toiminnan ymmärtämiseen ja sen jälkeen ohjaamiseen tarvitaan kunnollista laadullista tutkimusta, vaikka sen tekeminen ei ole helppoa. ”Se on vielä vaikeampaa kuin kvantitatiivinen tutkimus, ja siksi olemassa oleva laadullinen tutkimus ei aina täytä korkeimpia kriteerejä. Mutta juuri siksi kvalitutkimukseen pitäisikin satsata suurimmat rahat ja parhaat tutkijat.”

En tiedä, onko minun ja Anu Kataisen nyt palkitussa artikkelissa (1) kyse suurimmista rahoista tai parhaimmista tutkijoista. Eikä se ole minulle niin tärkeääkään nyt, kun alan olla seestynyt senioritutkija ja luojan kiitos ymmärrän myös oman tietoni ja osaamiseni rajoja. Maa-ilman arvostelun sijaan pyrin tekemään omalta osaltani sitä, minkä näen tärkeänä.

ARTIKKELIN ANATOMIAA

Artikkelissa tunnistimme yhteiskunnallisia ja tieteellisiä keskusteluita nuorten terveyteen haitallisesti vaikuttavista toimintatavoista. Havaitsimme, että nämä ovat suhteellisen yleisiä ammattiin opiskelevien nuorten parissa.

Halusimme selvittää, kuinka ammattiin opiskelevat itse kokevat ja merkityksellistävät näitä asioita. Mistä niissä on heille kyse – ja kuinka tämän ymmärryksen varassa terveyden edistämis-

työtä voisi toteuttaa heitä paremmin palvelleen?

Kokosimme fokusryhmähaastatteluita kolmesta eri oppilaitoksesta eri puolilta Suomea. Jotta analyysi olisi luotettava, pyrimme systemaattiseen ja johdonmukaiseen metodologiaan. Tässä tarkoituksessa sovelsimme Erving Goffmanin kehysanalyysia (2).

Analyysissa havaitsimme, että ammattiin opiskelevat itse merkityksellistävät liikuntaa, tupakointia, alkoholin käyttöä ja kasvisten syöntiä varsin eri tavoin ja eri näkökulmista kuin terveystutkimuksessa ja -politiikassa usein tehdään. Somaattiset vaikutukset ja terveellisyys tai epäterveellisyys sinänsä ei kuulunut heidän tulkin-takehyksiinsä.

Tämän sijaan ammattiopiskelijat merkityksellistivät liikuntaa, tupakointia, alkoholin käyttöä ja kasvisten syöntiä arkisina tilanteina, jotka ilmentävät monipuolisesti sosiaalisia suhteita ja jotka kytkeytyvät muihin arkielämän käytäntöihin ja ylipäänsä arjen sujuvuuteen.

Sosiaalisilla suhteilla ja arjen rytmeillä on tutkimuksissa myös osoitettu olevan merkittäviä terveys- ja hyvinvointivaikutuksia, vaikka niiden mekanismit eivät operoikaan biolääketieteellisesti samalla tavalla kuin esimerkiksi päihteiden tai ruokavalion somatiikka. Mekanismit ovat toiminnallisia, sosiaalisia ja kulttuurisia – sosiaalilääketieteellisiä ilmiöitä. Havainto saa tukea muista nuorten elämäntapoja koskevista tutkimuksista, joissa samat teemat – arjen yhteisöt ja rytmit – nousevat esiin tärkeinä elämän pilareina.

Koska pidämme analyysiamme suhteellisen kestäväenä, rohkenemme sen pohjalta ehdottaa vahvojakin näkökulmatarkennuksia terveystutkimukseen, -politiikkaan sekä terveyden edistämistyöhön. Hieman muokaten sitaatti artikkelimme lopusta:

Pidämme tärkeänä, että terveystutkimuksessa ja terveyden edistämistyössä kyetään tunnistamaan kohderyhmien erilaisia toimintaorientaatiota ja -logiikoita ja että terveyden edistämistyötä toteutetaan näitä lähtökohtia kunnioittaen ja dialogissa niiden kanssa. [-] Terveyttä ei tule nähdä toimijasta ja hänen kokemusmaailmastaan irrallisena, absoluuttisena ilmiönä, vaan terveys tulisi ymmärtää toimijan sopusointuna ja palkitsevana vuorovaikutuksena oman, erityisen elämänympäristönsä kanssa. Terveyspolitiikan tavoitteena tulisi olla tämän sopusoinnun sekä sitä ruokkivan vuorovaikutuksen tunnistaminen ja vahvistaminen niin yksilöiden, yhteisöjen kuin yhteiskuntarakenteen tasolla.

JOTTA VOI VAIKUTTA, ON HYVÄ YMMÄRTÄÄ

Artikkelissamme hahmottuu rivien väliin kokonainen toimintateoria ja näkemys siitä, mistä terveys syntyy. Emme näe, että ammattiin opiskelevien elinolosuhteet tai toimintaympäristö, niin sanotut yhteiskuntarakenteet, jotenkin determinoivat heidän toimintaansa tai terveyttään. Emme myöskään näe, että ammattiin opiskelevat voisivat itse, omilla valinnoillaan nostaa itsensä jonkinlaiseen absoluuttiseen terveyteen, jonka me akateemisesti koulutetut tutkijat ja poliitikot voisimme heille osoittaa.

Sen sijaan näemme, että ammattiin opiskelevat pyrkivät aktiivisesti rakentamaan itselleen hyvää, mielekästä ja toimivaa elämää niissä toimintaympäristöissä, joissa he elävät. He tavoittelevat ja kiinnittävät huomiota siihen siihen, minkä näkevät omassa arjessaan itselleen mielekkääksi ja mahdolliseksi. He tekevät tätä niiden sosiaalisten ja kulttuuristen arvostusten ja merkitysten varassa, jotka he kokevat omikseen ja itselleen sopiviksi. Se, mikä edistää heidän omasta mielestään heidän terveyttään ja hyvinvointiaan, muodostuu tässä prosessissa eläen.

Tutkimuksemme tarkoitus on ollut kuvata tätä logiikkaa, sitä partikulaarista kokemus- ja merkitysmaailmaa, joka motivoi ja ohjaa ammattiin opiskelevien elämäntapaa ja valintoja. Uskomme, että se mahdollistaa näiden ihmisten ymmärtämisen – sekä yhteiskunnallisten palveluiden järjestämisen niin, että ne onnistuvat palvelemaan ja hyödyttämään myös näitä ihmisiä.

TUTKIMUSOTTEEN TUKEVA PERINNE

Emme ole Anun kanssa suinkaan itse keksineet tällaista tutkimusorientaatiota. Olemme kasvaneet tutkijoiksi suomalaisen yhteiskuntatieteellisen alkoholitutkimuksen perinteessä, ja meitä yhdistää tästä perinteestä omaksuttu, yhteiskunnallisesti orientoitunut laadullinen tutkimusote.

Itse näen orientaation niin, että siinä tutkimustyö on palveluammatti. Ei esimerkiksi kilpaurheilua tai taiteeseen verrattavaa itsetoteutusta, vaan pyrkimystä selvittää asioita, jotta voimme hyödyttää ja auttaa niitä ihmisiä ja instituutioita, joita tutkimme. Pyrimme tietämään ja ymmärtämään ilmiöitä, jotta voisimme toimia niiden kanssa paremmin.

Pekka Kuusi kuvasi asiaa vuonna 1956 väitöskirjassaan Alkoholijuomien käyttö maaseudulla:

Kehittyvä yhteiskuntapolitiikka tarvitsee suunnannäyttäjäkseen yhteiskuntatieteellistä tutkimustyötä. Ihmisyksilö ja ihmisjoukot ovat olemassaolomme arvokkain aines. Tätä aines- ta älköön rohjettako käsitellä uskomusten varassa. Tuntemattomuudessaan pelottava ihminen on opittava käyttäytymiseltään tunte- maan. (3.)

Tämä asettaa ankaria vaatimuksia tutkimuksen laadulle. Jotta voimme tarjota parempia ratkaisuja palveluiden, organisaatioiden tai politiikan järjestämiseen, tulostemme täytyy olla tosia, realistisia sekä riittävän selkeitä ja ymmärrettäviä. Laadullisessa tutkimuksessa tämä tarkoittaa

- Aiempien empiiristen, teoreettisten ja yhteiskunnallisten keskusteluiden riittävää tuntemusta
- Tutkittavaa ilmiötä todenmukaisesti ja luotettavasti ilmaisevien aineistojen kokoaamista
- Johdonmukaista, tieteellisesti kestävien analyysimenetelmien käyttöä
- Omien tulosten kytkemistä ja dialogia aiempien keskusteluiden kanssa niin, että aiempi ymmärrys jollain lailla tarkentuu, laajenee tai muuten paranee.

Tämä edustamamme, yhteiskunnallisesti orientoitunut ja menetelmällisesti ankara tutkimusote ei

suinkaan ole ainoa tapa tehdä tutkimusta. On toisenkinlaisia tapoja ja perinteitä, ja meidän pitää tietysti arvostaa ja hyödyntää myös niitä. Seppo Aro -palkinto kertoo kuitenkin, että myös artikkelimme edustama tutkimusote on elinkel-poinen – sekä tieteellisen yhteisön arvostama ja relevantiksi tunnustama. Tämä on meille se todellinen palkinto, ja se motivoi jatkamaan samalla tiellä.

LÄHTEET

- (1) Maunu A, Katainen A Sosiaalisia suhteita ja konkreettisia käytäntöjä. Kuinka ammattiin opiskelevat nuoret merkityksellistävät terveyteen vaikuttavaa käyttäytymistä? *Sosiaalilääket Aikak* 2021;58: 114–127.
- (2) Goffman E. *Frame analysis: An essay on the organization of experience*. Harvard: Harvard University Press; 1974.
- (3) Kuusi P. Alkoholijuomien käyttö maaseudulla. Kokeellinen tutkimus alkoholijuomien käytöstä eräissä maalaiskunnissa ja kauppaloissa. Helsinki: Väkiuomakysymyksen tutkimussäätiö; 1956, 4.

ANTTI MAUNU

VTT, dosentti

Turun yliopisto, Sosiologian laitos

Seppo Aro -palkinto myönnettiin vuonna 2022 Antti Maunun ja Anu Kataisen artikkelille ”Sosiaalisia suhteita ja konkreettisia käytäntöjä. Kuinka ammattiin opiskelevat nuoret merkityksellistävät terveyteen vaikuttavaa käyttäytymistä”. Artikkelin on julkaistu *Sosiaalilääketieteellisessä aikakauslehdessä* 2021;58: 114–127.